

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Евгения Калинова**, катедра „История на България“,
Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

за дисертационния труд на **Полина Пенкова Цокова**,
редовен докторант по Съвременна българска история
в катедра „История на България“ – Исторически факултет,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
шифър на научната специалност: *05.03.06*

на тема: **РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА
КЪМ БЛАГОЕВГРАДСКИ, СМОЛЯНСКИ И КЪРДЖАЛИЙСКИ ОКРЪГ
60-ТЕ И 70-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

До момента темата за регионалната политика на българската държава през втората половина на ХХ век не е привличала в достатъчна степен вниманието на изследователите, макар нейни отделни аспекти да се проучвани в контекста на разработването на икономически, социални, етнически и културни проблеми от съвременната българска история. В този смисъл дисертационният труд на П. Цокова несъмнено има оригинален и приносен характер като първи опит за цялостно осмисляне на регионалната политика, прилагана към три български окръга в продължение на две десетилетия. Положителна оценка заслужава стремежът на докторантката да надхвърли обичайното насочване на изследователското внимание към политическите решения „в центъра“ и да проследи прилагането им „по места“, без обаче да остава в относително тесните рамки на краеведските проучвания.

Дисертацията е в обем от 340 страници, увод, три глави, заключение и библиография. Хронологическите граници са добре открити и мотивирани – долната с административната реформа от 1959 г., а горната – с въвеждането на селищните системи и възприетия от началото на 80-те години нов подход в регионалната политика. Докторантката е структурирала изложението съвсем логично, като трите глави са посветени на трите окръга, които са обект на изследването. Тя не се е изкушила от търсене на самоцелна оригиналност в това отношение, като очевидно е

съобразила, че при различен подход ще има неизбежни повторения, усещане за разпокъсаност и по-малка възможност за очертаване на цялостна картина на ситуацията във всеки от окръзите. Вътрешната структура на всяка от главите е различна и показва уменията на докторантката не само да откроява общите моменти в регионалната политика, но и да подчертава спецификите, свързани с различните условия в отделните региони. Непременно трябва да се подчертае изключително богатата документална основа на изследването. П. Цокова не е спестила нито време, нито усилия и с присъщата ѝ задълбоченост е прегледала документите (пряко или косвено свързани с дисертацията), намиращи се в Централния държавен архив в София, архива на МВР, Държавния военноисторически архив във Велико Търново, регионалните архиви в Смолян, Благоевград, Кърджали и Пловдив. С оглед на спецификата на темата докторантката не е подминала и такъв ценен източник като мемоарите и интервютата (близо 40 заглавия); редица централни и регионални вестници и списания; краеведските изследвания и дори определени художествени произведения – всички прецизно изброени в приложената библиография.

В уводната част П. Цокова прави необходимите уточнения за съдържанието на термина „регионална политика“, за историографските постижения в проучването на отделни нейни аспекти, за мотивите, които извеждат като важен изследователски проблем именно трите окръга (гранични, с нелека историческа съдба, със смесено население, икономически изостанали). Проследени са и особеностите на административното им развитие до началото на 60-те години на XX век. Юридическото (в допълнение на историческото) образование на докторантката ѝ позволява да открие и правните аспекти на разглежданите проблеми.

Ограничените рамки на настоящото становище не предполагат подробна оценка на всяка от главите, затова ще посоча по-важните постижения, които са налице и в трите. Докторантката поставя в основата на своя анализ характеристиките на инвестициите като най-важен инструмент за реализиране на регионалната политика. Макар и лаконично, но съвсем на място, тя представя изходното ниво (в икономически, демографски и културен план), от което социалистическата държава със своите механизми започва надграждането в трите окръга. Важно място в изложението заемат фактите, разкриващи процесите на индустриализация и урбанизация от началото на 60-те до края на 70-те години на XX век. Подробно (на места – дори с излишни детайли) се проследяват икономическите измерения на регионалната политика, насочени към преодоляване на изоставането на регионите; механизмите на

взаимодействие на партийни и държавни институции на централно и местно равнище; резултатите в икономически и социален план, както и начинът, по който населението в окръзите възприема тази политика. Добре аргументиран е изводът, че в резултат на регионалната политика в края на разглеждания период трите окръга успяват да достигнат в икономическото си развитие до средните показатели за страната, като с нужната доза критичност докторантката откроява и редицата недостатъци от субективен и обективен характер при прилагането на тази политика.

Особено внимание и в трите глави е отделено на две други измерения на регионалната политика – образователното и културното, в което акцентът е върху запазването на българската родова памет и исторически традиции. В тези части от дисертацията П. Цокова демонстрира професионални умения за използване на разнородни по характер извори при историческата реконструкция, както и много добро познаване на значителна по обем литература от сродни научни области. Ясно са посочени целите, които комунистическият режим си поставя в трите окръга съобразно със спецификата на населението в тях и са анализирани критично постигнатите резултати. В заключението са формулирани изводи, съпоставящи политиката към трите окръга, които утвърждават уменията на П. Цокова за задълбочен исторически анализ.

Принципната ми бележка към изложението се отнася до липсата на общия исторически фон, на основните политически, икономически и социални характеристики на 60-те и 70-те години в българската история, от които би следвало да се изведе осъзнаването от страна на управляващите на необходимостта от специфична политика към определени региони. Трябва да отбележа и това, че докато икономическият императив е ясно очертан като двигател на регионалната политика и в трите разглеждани окръга, при представянето на социално-политическата мотивация има диспропорция. За Смолянски и Кърджалийски окръг е отделено значително място на политиката на Комунистическата партия за намиране на адекватно решение на проблемите за интегрирането на българите мохамедани и българските турци като стимул за формулиране на специфична регионална политика. Струва ми се, че и по отношение на Благоевградски окръг би трябвало докторантката да отдели повече място на обрата в позициите на управляващите по македонския въпрос през 1963 г. (който обрат всъщност дава тласък на разработването на принципите на регионалната политика), както и на промяната от 1968 г. в тактиката на комунистическия режим по македонския въпрос, която съдържа между другото и важен икономически аспект. Изложението само би спечелило от известно „олекотяване“ на изказа чрез

освобождането му от бюрократичния език на юридическите и икономическите документи.

Посочените препоръки по никакъв начин не накърняват цялостното положително впечатление от дисертационния труд на Полина Цокова, който е доказателство за нейното трудолюбие, интелигентност и професионализъм и затова без колебание предлагам на уважаемото научно жури да присъди на П. Цокова образователната и научна степен „доктор“.

30 август 2011 г.

доц. д-р Евгения Калинова

София